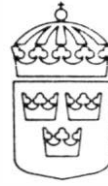

Motion till riksdagen

1987/88:Ub305

av Stina Gustavsson m. fl. (c)

om kost- och hälsofrågor i skolan

Mot.
1987/88
Ub305-312

Skolmåltider

Det är ett välkänt faktum att våra kostvanor genomgått en förändring till det sämre de senaste decennierna. Kunskaper i hushållning förmedlas i dag inte längre från mor till barn inom hemmets väggar. Vi har nu en generation mödrar som i stor utsträckning saknar dessa kunskaper.

De tidigare fasta måltidsvanorna har alltmer kommit att övergå till vad som kallas för "frukostisering". Det vill säga familjemedlemmarna äter på olika tider mer eller mindre oberoende av varandra. Man äter snabbt utan att bry sig så mycket om smak eller tillagning.

Sortimentet av livsmedel har också förändrats i riktning mot en ökande förädlingsgrad och ett ökat utbud av "livsstilsmat". Konsumtionsstatistiken ger flera exempel på hur näringsmässigt undermåliga livsmedelsgrupper kraftigt ökat i konsumtion de senaste decennierna.

En undersökning av statens livsmedelsverk från 1980-81 visar att energiintaget för en 8-åring utgörs av "skräpmat". Det vill säga mest tomma kalorier från läsk, choklad, godis m. m. utan näringsvärde. En studie från Malmö 1985, årskurs 5 och 6, ger en liknande bild. Det beräknas att eleverna i dessa klasser i genomsnitt köpte choklad och godis för 8:42 per dag. Detta samtidigt som skollunchen endast fick kosta 4:50 per portion (1985). En undersökning från Hofors, publicerad 1988, bekräftar vad som redan är känt om ungdomens dåliga matvanor.

Att skollunchen ofta utsätts för klagomål kan naturligtvis ha många orsaker. En delorsak torde vara 1950- och 60-talens storskaliga lösningar i form av stora centralkök. Mer än hälften av landets skolor får nu sin skollunch levererad i kantiner. Hanteringen innebär långa varmhållningstider som ofta överskrider rekommendation om maximalt två timmar i 60 grader. Oundvikligen försämras härmed matens utseende, smak och näringsvärde.

Genom undersökningar är väl belagt matvanornas betydelse för hälsa, välbefinnande och prestationsförmåga. Nu vet man också att inte bara energiintaget är av betydelse. Även kostens innehåll av protein och kolhydrater har visat sig avgörande. Orsaken är ämnesomsättningens och hormonbalansens komplicerade hållning och bildning av signalsubstanser som påverkar hjärnan. Så har t. ex. måltider med högt proteininnehåll visats hjälpa till att höja uppmärksamhet, kreativitet och minneskapacitet.

Denna kännedom ökar ytterligare betydelsen av skolbarnens kostvanor. En bra frukost och skollunch är nödvändiga förutsättningar för att eleverna skall kunna tillgodogöra sig undervisningen så bra som möjligt.

Debatten om skolmåltiderna som förts under senare tid har haft det goda med sig att det i flera kommuner startats projekt med skolmaten i centrum, elever deltar aktivt i arbetet med skollunchen och lärare finns åter med vid matbordet tillsammans med sina elever. En schemaläggning av skollunchen är därvid angeläget. I oktober 1987 fick skolöverstyrelsen regeringens uppdrag att redovisa förutsättningarna för schemalagd skollunch samt informera kommunerna om betydelsen därav. Skolöverstyrelsen bör få i uppdrag att noga följa verksamheten.

Skolmåltidens innehåll debatteras också utifrån kostnadsaspekten. Enligt vår uppfattning bör skolöverstyrelsen få uppdraget att tillsammans med i första hand Kommunförbundet söka åstadkomma en basstandard för skolmåltider.

Undervisning

"En bestående och genomgripande ändring av kostvanorna torde förutsätta att barn och ungdom kan påverkas i rätt riktning. Utöver bra skolmåltider är därför undervisning i kost- och hälsofrågor av allra största betydelse". Detta är ett citat ur livsmedelsverkets handlingsprogram för kost- och hälsofrågor. Vi delar helt den uppfattning som livsmedelsverket framför.

Hemkunskapsämnet i grundskolan behöver stärkas. Detta gäller inte minst högstadiet. I hemmen erbjuds inte tillfällen att inhämta sådana ytterst elementära kunskaper i matlagning och varukännedom som förut gavs direkt i den dagliga matlagningssituationen. Skolans uppgift är även att förmedla det kulturarv som maten utgör. För detta måste sammanhängande arbetspass finnas, likaså möjlighet till praktiskt utövande av matlagning. I grundskolan är antalet veckotimmar sammanlagt sex. Översynen av läroplanen för grundskolan bör omfatta mer än sex veckotimmar.

Förslaget till den framtida gymnasiala utbildningen (ÖGY) har resulterat i en enorm aktivitet ute i landet bland alla dem som anser att utbildning i "hushållning" med allt vad det innebär, är väsentlig. Väntan på en proposition i frågan har varit lång och ännu har ingenting sagts om vad propositionen kan komma att innehålla beträffande konsumtionslinjen och de näraliggande specialkurserna. Vi vill dock förorda att den av skolöverstyrelsen framlagda försöksverksamheten med sammanslagning av social linje och konsumtionslinjen kommer till stånd redan hösten 1988.

När skoleleverna uppnår gymnasieåldern börjar sambandet mellan kost och välbefinnande göra sig märkbar. Då är frågorna mera personliga och handlar om egen bostad och egen matlagning. Behovet av kunskaper blir därmed allt påtagligare. Det är först på gymnasial nivå som det är möjligt att fullt ut gå in på de näringsinriktade aspekterna på maten. För dessa krävs grundläggande kunskaper i kemi, fysik, fysiologi med flera ämnen som eleverna tidigare inte hunnit få. Enligt vår uppfattning har skolan och utbildningsväsendet ansvar för människors grundläggande kunskaper i dessa avseenden. Mot denna bakgrund bör undervisningen om kost, näringslära

och hälsa göras obligatorisk på gymnasieskolans alla linjer.

Goda kostkunskaper hos ett lands medborgare har stor betydelse för folkhälsan. Möjligheterna att anordna utbildning i kost- och hälsokunskap måste stärkas även för den vuxna befolkningen. Intresset finns – samhället måste ge möjligheterna. Studieförbunden har traditionellt den breda kontaktyta gentemot de stora befolkningsgrupperna som utbildningssystemet ofta saknar. Möjligheterna att genom studiecirklar sprida kunskaper i näringslära och kostfrågor bör därför till alla delar utnyttjas och uppmuntras. Detta kan ske till en för samhället mycket låg kostnad. Regeringen bör enligt vår mening ta initiativ till en riksomfattande satsning på detta område med hjälp av studieförbunden. Som förebild bör tidigare satsning på en allmän datautbildning kunna tjäna.

Många personalkategorier behöver kunnande om kost och hälsa i sin dagliga gärning. Dit hör bl. a. personal vid förskolor, storhushåll och vårdpersonal, inte minst inom hemtjänsten. Högre specialkurser i kost, hälsa och hushållning borde anordnas i alla gymnasieregioner.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om schemalagd skollunch och basstandard för skolmåltider,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om obligatorisk undervisning om kost, näringslära och hälsa på samtliga av gymnasieskolans linjer,
3. att riksdagen beslutar att försöksverksamhet med sammanslagning av social linje och konsumtionslinjen får påbörjas hösten 1988,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om översyn av läroplanen vad gäller antalet hemkunskapsstimmar i grundskolan,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en riksomfattande satsning att via studieförbunden sprida kunskaper i näringslära och kostfrågor,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna behovet av högre specialkurser i kost, hälsa och hushållning.

Stockholm den 22 januari 1988

Stina Gustavsson (c)

Karl Boo (c)

Kerstin Göthberg (c)

Marianne Andersson (c)